

О. В. Якушева, А. С. Павловська

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНІВ

У статті розглянуто процеси конвергенції та дивергенції у регіональному просторі та визначено основні відмінності відповідних теорій. Встановлено, що представники першої теорії наполягають на необхідності об'єднання та зближення економік, тоді як дивергенти вбачають ефективний економічний розвиток регіонів за рахунок концентрації усіх ресурсів на потенційно розвинутих територіях. Наведено систематизацію та порівняння характерних рис теорій регіонального розвитку, їх сильні та слабкі сторони, проаналізовано теоретичне підґрунтя формування конвергентних явищ в економічній системі. Розглянуто та систематизовано періодизацію наукових шкіл у контексті еволюції теорії конвергенції. Встановлено, що конвергентні явища соціально-економічного характеру проявляються, як правило, на таких рівнях: макро-, мезо- і мікрорівні. Запропоновано семантичний аналіз сутності поняття «конвергенція» у розрізі розглянутих рівнів та сформовано авторське бачення поняття «конвергенція». Обґрунтовано актуальність економічної конвергенції в контексті регіонального розвитку.

Ключові слова: конвергенція, дивергенція, теорія регіонального розвитку, еволюція, зближення, інтеграція.

Вступ. Умови розвитку регіонального простору зазнали суттєвих змін за останні десятиліття, чому сприяли такі загальносвітові тенденції, як глобалізація, трансформація, діджиталізація, які характеризуються якісним зростанням відкритості усіх господарських процесів, що відбуваються у світі. Сучасна ринкова економіка, яка є відкритою і більш швидкими темпами здійснює рух капіталу, ідей та інших ресурсів, значно впливає на територіальне розміщення економічної активності через підвищення концентрації на більш мобільних та більш гнучких територіях. В результаті такі чинники, як капітал, агломерація, інституційне середовище дедалі все більше підвищують рівень своєї значущості у ринковому просторі та стають своєрідним фільтром, який визначає потенціал та відповідність певних територій до сучасних просторових вимог. Зосередження економічної активності та ресурсів на певній території здійснює відповідний розрив між рівнем розвитку територій, і в результаті сприяє створенню відповідних диспропорцій між ними. Процеси зосередження економічних ресурсів на більш активних територіях особливо гостро проходять у країнах, які знаходяться на стадії трансформації усіх складових суспільного життя, формують траєкторію нового руху. До таких країн відноситься й Україна, тому для неї важливим є усвідомлення закономірностей сучасної парадигми регіонального розвитку для формування державою адекватної та гнучкої регіональної політики і, відповідно, знаходження у постійному та систематичному пристосуванні до змін у регіональних процесах.

Як свідчать останні дослідження, регіональна політика останнім часом суттєво змінює своє змістове наповнення, пріоритетною стає інтеграція усіх процесів та учасників, залучених у регіональний процес, єднання потенціалів стає головним акцентом у новій регіональній системі розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорії регіонального розвитку, предметом яких тією чи іншою мірою є розкриття природи конвергентних відносин, досліджували такі вчені: Я. Тінберг, Дж. Гелбрейт, У. Ростоу, Ж. Фурастьє, О. Флехтхейм, Г. Маркузе, Р. Хейлбронер, Ю. Хабермас, Д. Рікардо, Р. Солоу, Т. Сван, Дж. Бортс, Дж. Стейн та ін. Підходи наведених вчених мають практичне втілення у певних країнах та реалізуються протягом тривалого періоду часу. Проте виникає необхідність систематизації існуючих теорій конвергенції для більш детального визначення цього поняття на певних територіях.

Метою роботи є розкриття теоретичних основ формування теорії конвергенції у контексті регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні уявлення про сутність, форми та характер регіонального розвитку постійно розширюються й удосконалюються. Загальновизнаною основою регіональної економіки вважається концепція регіонального розвитку, яка поділяється на дві

протилежні між собою теорії: представники першої теорії відстоюють можливість конвергентного регіонального розвитку, представники другої теорії наполягають на дивергенції рівнів розвитку регіонів. Якщо представники першої теорії наполягають на необхідності об'єднання та зближення економік, то дивергенти вбачають ефективний економічний розвиток регіонів за рахунок концентрації усіх ресурсів на потенційно розвинутих територіях. Розглянемо на рисунку 1 інтерпретацію кожної течії.

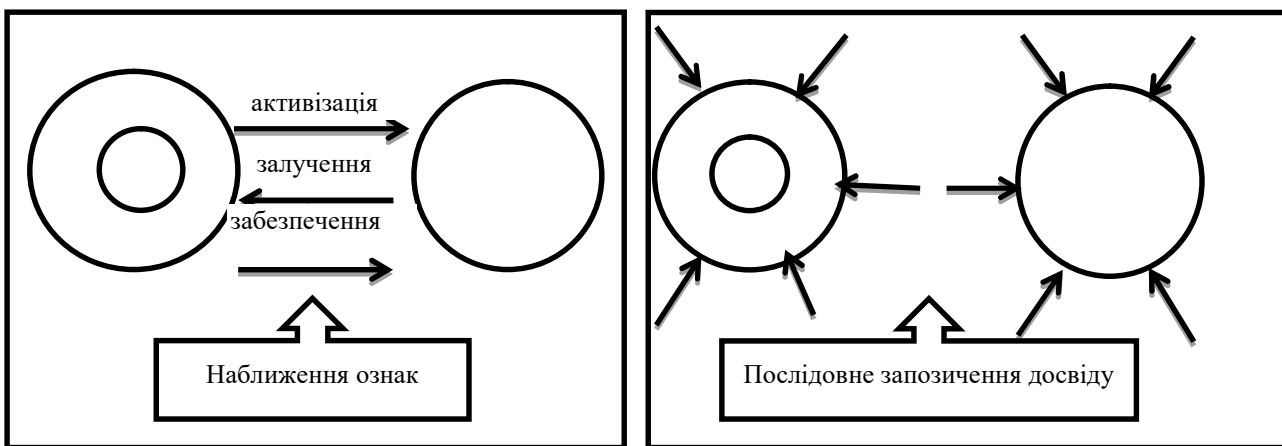

Рисунок 1 – Інтерпретація процесів конвергенції та дивергенції у регіональному просторі

Джерело: розроблено авторами

Як бачимо на рисунку, теорія конвергенції передбачає обмін економічною активністю, ресурсами, їх активне залучення та часткове забезпечення, а також активну інтеграцію між територіями, у той час, як дивергенція передбачає концентрацію наявного потенціалу на більш потужних регіонах з подальшим запозиченням позитивного досвіду більш відстаючими регіонами.

Ю. Гаджиев деталізує напрями регіонального розвитку та виділяє п'ять напрямів теорій регіонального розвитку, які тією чи іншою мірою дозволяють простежувати їх відношення до конвергенції, зокрема [1]:

1. Неокласичні теорії, що базуються на виробничій функції.
2. Теорії кумулятивного зростання як синтез неокейнсіанських, інституціоналістичних і економіко-географічних моделей.
3. Нові теорії регіонального зростання, що базуються на наростаючій віддачі від масштабу та недосконалій конкуренції.
4. Нові форми територіальної організації виробництва, що базуються на промислових та регіональних кластерах, економіці знань, національній та регіональній системі інновацій.
5. Інші теорії, які пояснюють окремі питання регіонального зростання.

Враховуючи дослідження Ю. Гаджиева, можна стверджувати, що фундаментальні течії, які сформувалися протягом існуючого періоду, включають два основні напрями: конвергентний, до складу якого входять неокласичні теорії, а також дивергентний – в основі якого неокейнсіанська, інституціоналістична та інші течії. Пропонуємо розглянути особливості, сильні та слабкі сторони двох фундаментальних теорій регіонального розвитку (рисунок 2).

За даними, систематизованими на рисунку 2, можна спостерігати, що переважна більшість дослідників відстоюють думку зближення й інтеграції економічних систем регіонів. Якщо ми говоримо про зменшення рівня диференціації регіонів та зближення рівня їхнього розвитку, то такі процеси висвітлюються у представників неокласичної теорії регіонального зростання, які наголошують на тимчасовості такої диференціації, яка вирішується шляхом об'єднання виробничих, просторових факторів та взаємозв'язку їх ринків.

Фундаторами неокласичних теорій конвергентного розвитку, які розпочали наукові дослідження з питань зближення, збалансування економічного розвитку, вважаються такі дослідники: Е. Хекшер [2], Б. Олін [3], П. Самуельсон і В. Стопер [4], Р. Солоу і Т. Сван [5], Дж. Б. Кларк [6], Я. Тінберген [7], А. Вебер [8], Х. Зіберт [9], Г. Хемел і К. Прахалад [10], М. Портер [11], Я. Гордон [13], М. Гедес [14].

Переважно Е. Хекшер та Б. Олін зробили внесок у теорію співвідношення факторів виробництва [2; 3]. Автори стверджують, що країна експортує товар, для якого інтенсивно використовуються її переважно надлишкові фактори виробництва, а натомість імпортує товари, до яких вона має певний дефіцит факторів виробництва, що сприяє інтеграції світової економічної системи.

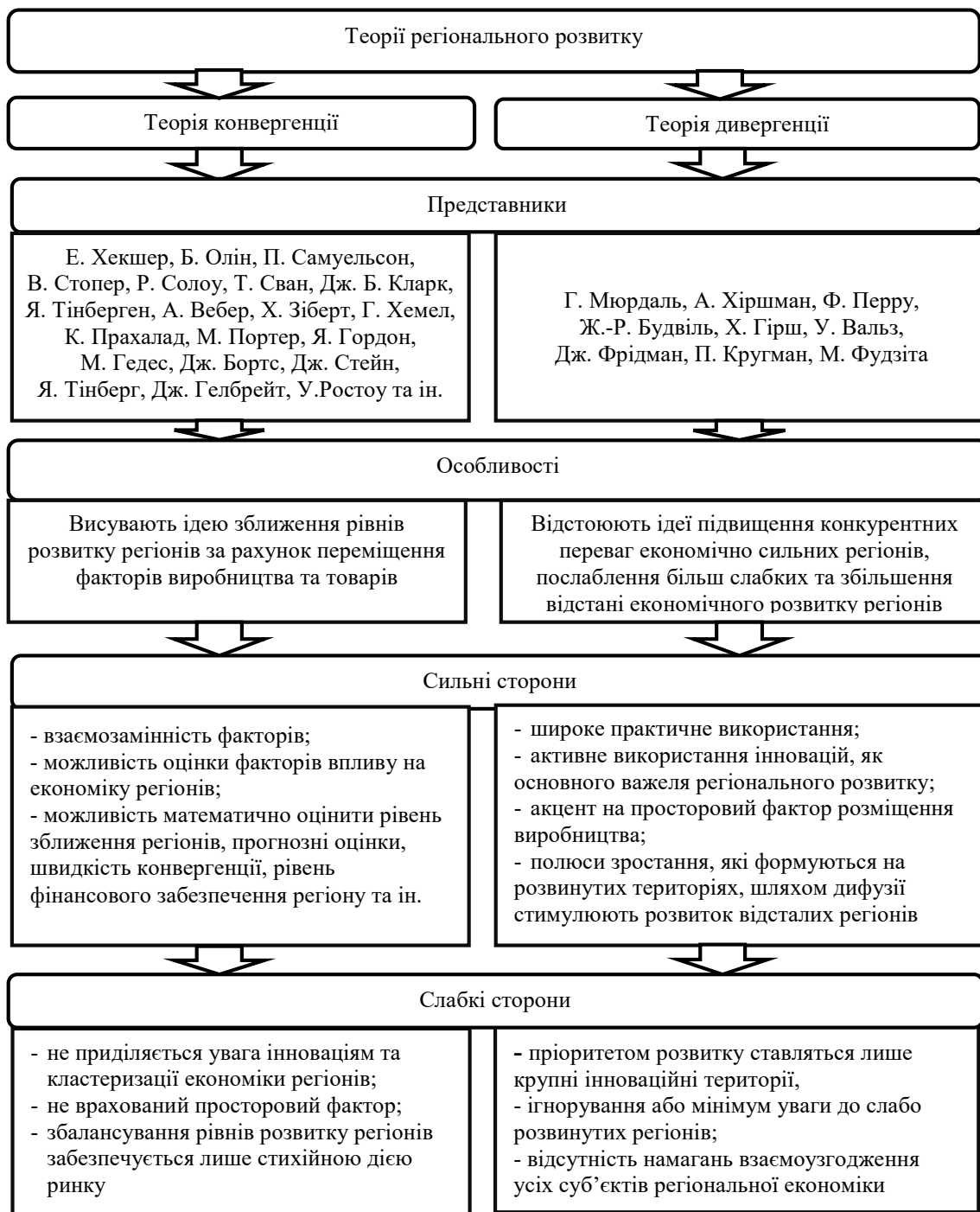

Рисунок 2 – Систематизація та порівняння характерних рис теорій регіонального розвитку

Джерело: розроблено авторами

П. Самуельсон і В. Стопер, які є спадкоємцями теорії Е. Хекшера та Б. Оліна, обґрунтували власну теорію вирівнювання цін на фактори виробництва, яка передбачає, що у разі однорідності факторів виробництва, ідентичності техніки, досконалої конкуренції та повної мобільності товарів міжнародний обмін вирівнює ціну факторів виробництва між країнами [4]. Тобто конвергентна

складова у їх теорії полягає у прагненні збалансувати цінові фактори виробництва, незважаючи на відсутність зовнішньої міграції.

Р. Солоу і Т. Сван обґрунтували думку про доцільність нарощення більшими темпами показників економічного зростання на економічно відсталіх територіях порівняно з високорозвиненими, що дозволить у перспективі зблизити рівень розвитку між ними [5]. Тобто згідно з думкою колективу авторів конвергентні явища несуть у собі гіпотезу збалансування економік певних територій через стимулювання більш слабких територій і доведення рівня їх розвитку до більш розвинутих.

Дж. Б. Кларк акцентував увагу на факторах виробництва та їх справедливому розподілі як передумови процесів конвергенції [6]. Я. Тінберген вивчав можливість конвергенції двох систем – капіталізму й соціалізму, що вже само по собі є дуже важливим для теорії та практики сучасних глобально-цивілізаційних перетворень [7]. Суттєву позицію в системі теорій територіального розвитку, які відстоюють процеси конвергенції, займає теорія розміщення промисловості А. Вебера [8], яка висвітлюється у науковій праці «Про розміщення промисловості: чиста теорія штандарта (розміщення)». Суть цієї теорії полягає в орієнтації на оптимальне місце розміщення виробництва за принципом найменших витрат з метою збалансування транспортних, людських та організаційних факторів.

Х. Зіберт виділяє просторові фактори розвитку, які дозволяють зблизити території, такі як: капітал, праця, земля, рівень технічних знань, транспортні та соціальні чинники [9]. Тобто науковець наголошує на необхідності економічного зростання регіонів через зменшення просторової неоднорідності території, що на сьогоднішній день залишається достатньо актуальним питанням та необхідним важелем ефективного розвитку економічної системи.

Г. Хемел і К. Прахалад виділяють перспективний характер розвитку бізнесу через фактор наближення, тобто фінансово відстаючі фірми можуть випередити більш успішні, якщо перші обумовлюють перспективність власного розвитку не тільки на даний час, але й на майбутнє [10]. Аналізуючи думку авторів, можна стверджувати про конвергентність складових економічної системи у часі та зростання їх потенціалу й можливостей у напрямі вирівнювання економічного розвитку і, таким чином, зменшення існуючого розриву між підприємствами.

Цікавими з позиції розгляду проблем конвергенції регіонів є дослідження теорії М. Портера, який значну увагу приділяє кластерним утворенням з метою підвищення конкурентоспроможності територій. Автор наголошує на поєднанні регіонів через зростання конкурентоспроможності на основі генерування інновацій, зацікавлення у подальшій співпраці, а також у майбутньому виході на міжнародні ринки як одна потужна конкурентоспроможна територія. Також М. Портер зробив значний внесок у розвиток теорії конвергенції, побудувавши ромб розвитку національної економіки (національної конкурентоспроможності) (рисунком 3), який складається із таких детермінант, як: параметри факторів виробництва, параметри попиту на товари та послуги, стратегія фірм, їх структура та суперництво, родинні та підтримуючі галузі [11]. Аналізуючи ромб розвитку економіки М. Портера, можна стверджувати, що розвиток країни залежить від рівня розвитку окремих регіонів та підприємств, які у сукупності повинні взаємодіяти між собою, сумісно підвищувати свою продуктивність та обмінюватися необхідним досвідом і ресурсами. Така система зближення дозволить країні успішно конкурувати на міжнародному рівні та інтегруватися в єдину систему.

Я. Гордон вивчав нерівномірність розвитку території та необхідність забезпечення конвергенції у концепції циклічної чутливості території [13]. На нашу думку, теорія Я. Гордона дозволила сформулювати бачення конвергентних процесів територіальних систем, а саме: залежність слаборозвинутих територій від циклічних коливань в економіці, яка породжує асиметричність між цими територіями. Отже, швидкість реагування цих територій на будь-які зміни в економіці формує ступінь диференціації їх розвитку – відповідно, чим швидше реагування, тим менший розрив між рівнем економічного розвитку між ними.

М. Гедес запропонував концепцію локального партнерства, яка передбачає, що між сильно та слаборозвинутими територіями можуть бути встановлені партнерські відносини, які передбачають зменшення суперечностей між ними [14]. Можна припустити, що концепція Гедеса сприяє подоланню асиметрії між різними країнами або регіонами через генерацію проектів щодо співпраці, обміну досвідом та ресурсами.

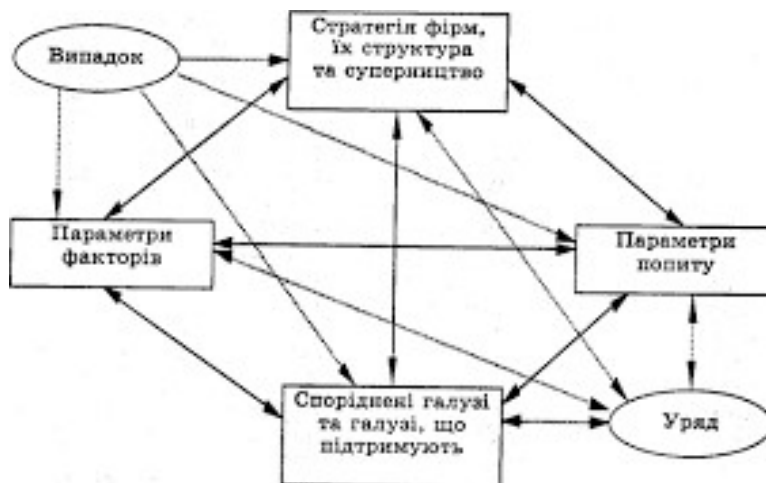

Рисунок 3 – Ромб розвитку національної економіки [12]

Неокласичні теорії економічного зростання набули продовження у дослідженнях Дж. Бортса та Дж. Стейна, які розглядали конвергентні явища на регіональному рівні [15, с. 77]. Вчені розглядають концепцію субсидування заробітної плати і міграції населення зі старопромислових регіонів, що дозволить оптимізувати співвідношення між темпами зростання продуктивності праці та темпами зростання заробітної плати. Тобто ця концепція має на меті підвищення ефективності використання трудових ресурсів, прискорення міграції населення та зменшення рівня безробіття у депресивних регіонах.

Значний внесок у розвиток сучасної теорії конвергенції зроблено українським вченим О. Білорусом, який розглядав конвергенцію крізь призму процесів інтернаціоналізації, глобалізації та глобальної інтеграції, які на нинішньому етапі постіндустріального розвитку стали домінуючими. Автор передбачає реалізацію позитивних наслідків глобалізації економіки через дію так званої неоконвергенції – тобто зближення однотипних економічних систем різного рівня технологічного розвитку, конкурентоспроможності та готовності до інтеграції [16]. Положення автора свідчать, що неоконвергенція має пріоритет над іншими системами, оскільки в сучасних умовах усі країни прагнуть до світових стандартів, до поєднання ресурсної й інтелектуальної бази співрозвитку, а також участі у глобальній інформаційній системі.

Таким чином, представники неокласичної теорії регіонального зростання дотримуються думки про те, що конвергенція регіонального розвитку відбувається шляхом переміщення ресурсів та капіталу із високорозвинутих регіонів у слаборозвинуті, а трудових ресурсів – навпаки, з менш розвинутих у більш розвинуті через фактор більшої заробітної плати. Проте подальші дослідження, проведені за неокласичною моделлю, спростували необхідність зближення рівнів розвитку територій та переміщення капіталу і робочої сили. Наприклад, А. Льюїс зазначає, що процес конвергенції регіонального розвитку є досить повільним, результат якого досягається протягом тривалого періоду [17].

Протилежної думки дотримуються представники теорії кумулятивності, які, на відміну від неокласиків та «конвергентів», відстоюють позицію щодо розходження (дивергенції) регіонального розвитку, що передбачає посилення асиметричності регіонів за економічними показниками. Тобто, на думку представників цієї теорії, регіональний розвиток відбувається за рахунок виокремлених більш розвинутих територій, а інші території у перспективі намагатимуться їх «наздогнати» за рівнем розвитку.

Так, одним із представників теорії дивергенції є Г. Мюрдаль [18], який висуває думку про поглиблення регіональних нерівностей через привабливість економічно розвинутих регіонів над економічно слабкими. Автор наголошує на зменшенні трансакційних та виробничих витрат, нарощенні обсягів виробництва, що можуть забезпечити високорозвинуті регіони, які надалі лише збільшуватимуть рівень асиметрії у розвитку регіонів.

Прихильником теорії дивергенції є А. Хіршман [19], він розглядає теорію нерівності економічного зростання та пропонує створювати регіональні «полюси зростання». Такі відокремлені території можуть акумулювати достатній обсяг ресурсів, нарощувати максимальний рівень доходів, а

згодом позитивні впливи таких регіонів будуть поширюватися й на слабозвинуті регіони, що зменшить асиметрію регіонального розвитку.

Послідовниками теорії Г. Мюрдаля є дослідники Ф. Перру та Ж.-Р. Будвіль [20], які розвивали теорію полюсів зростання у просторовому аспекті й акцентували увагу на «пропульсивних галузях». Тобто йдеться про створення так званих полюсів провідних галузей у певному регіоні, які концентрують у собі чинники виробництва та ефективно їх використовують, таким чином відбувається активне залучення та зосередження навколо себе суміжних підприємств, які у сукупності формують полюси зростання. На нашу думку, така теорія акцентує увагу на розвитку високотехнологічних територій, проте не враховуються умови функціонування менш розвинутих територій.

Теорія полюсів має своє продовження у моделі «вулкану» Х. Гірша, який асоціює генерування інновацій у високорозвинутих регіонах із виверженням вулкану, магма якого (інновації) розпливаються по всьому регіону, дістаючи і до відсталіх територій, забезпечуючи тим самим підвищення рівня їх розвитку [21]. Водночас автор не акцентує увагу на можливостях та потенціалі відсталіх територій, а також джерел ресурсного забезпечення для приєднання до такого інноваційного полюсу зростання.

Неможливість регіональної конвергенції відстоює також теорія У. Вальза [22, с. 165], за якою взаємодія між регіонами нагадує гру з нульовою сумою – успішний розвиток одного регіону негативно впливає на перспективи іншого, і навпаки [23, с. 20]. Прискорення рівня розвитку слабозвинутіх регіонів автор вважає можливим за рахунок стимулювання інноваційної діяльності, у той же час стверджує про неможливість міжрегіональної взаємодії, яка, на його думку, блокуватиме можливості розвитку депресивних регіонів через більш швидкі темпи проникнення більш потужних регіонів.

Отже, проведений аналіз теорії регіонального розвитку, предметом якої виступає розкриття сутності та змістовності конвергентних відносин, дає можливість зробити такі висновки:

- підходи кожної з наведених теорій мають практичне втілення у різних країнах світу;
- гіпотези та припущення, закладені у теоріях, є достатньо довготривалими та реалізуються на практиці протягом тривалого проміжку часу;
- теорії конвергентного та дивергентного розвитку не є взаємовиключними, оскільки багато припущень є спорідненими, містять ідентичні риси та ознаки;
- теорія конвергенції спрямована на усі території усіх рівнів розвитку.

Дослідження теорій регіонального простору дало змогу виокремити теорію конвергенції як окрему течію та перейти до більш детального вивчення витоків конвергентного розвитку, появи її в економічній системі та періоду активного застосування у регіональному просторі.

Теоретико-методологічні засади регіональної соціально-економічної конвергенції вперше досліджувалися трьома вченими: американським економістом, який здобув освіту в Харкові, а також став лауреатом нобелівської премії з економіки Саймоном Кузнецем [24], американським економістом Мозесом Абрамовіцем [25], який викладав в Стенфордському університеті, а також американським істориком економіки українського походження (народився в Одесі), професором Гарвардського університету Александером Гершенкроном [26].

Сучасні дослідження регіонального розвитку також висувають поняття конвергентності на перший план. Намагання об'єднатися, інтегруватися в єдиний економічний простір наголошується на сьогоднішній день особливо голосно. Модель європейської інтеграції також побудована на принципі конвергенції. За словами Г. Харламової, у 90-і рр. XX – на початку XXI ст. виникають принципово нові напрями дослідження регіональної динаміки [27]. Автор має на увазі математично обґрунтовані дослідження швидкості зближення та розходження основних соціально-економічних індикаторів розвитку регіонів, що передбачає можливість кількісного вимірювання рівня конвергентності у регіональному просторі. Зупинення нарощення дивергенції регіонів, тобто контрасту у селективних показниках соціально-економічного розвитку (ВВП на душу населення, рівень доходів, рівень безробіття, рівень бідності населення тощо), стало основним завданням урядів країн ЄС [27, с. 184].

За визначенням лінгвістичних довідників, етимологія терміна «конвергенція» пов'язана з латинськими словами «convergo» – наближатися, сходиться [28, с. 22]; «convergens» – такий, що сходиться; «convergentia» – збіг, злиття. Історія формування теорії конвергенції у суспільних науках починається ще з середини 40-х рр. XX ст. Еволюція наукових шкіл, пов'язаних з виявленням різних аспектів економічної конвергенції, відбувалася упродовж тривалого історичного періоду. Широкого застосування це поняття вперше набуло у сфері біології, де воно характеризує процес сходження ознак у ході еволюції неблизько споріднених груп організмів [29, с. 22], потім у соціальній психології, де конвергенція характеризує зближення людей, різних у поглядах, культурах, розвитку, цінностях і нормах, продовження роду. В сучасних умовах термін «конвергенція» активно

застосовується у багатьох сферах – медицині, історії, фізіології, соціології, політології, а також в економічних науках. На думку багатьох учених, вона є однією з найбільш впливових наукових шкіл другої половини ХХ ст. та початку ХХІ ст. Розглянемо якість зміни конвергентності у часі з огляду на періодизацію наукових шкіл у контексті еволюції теорії конвергенції (таблиця 1).

Таблиця 1 – Періодизація наукових шкіл у контексті еволюції теорії конвергенції

Період поширення	Особливості ідеогенезу	Представники	Вплив на економіку
30-і – 50-і рр. ХХ ст. Зародження	Формування методологічних засад теорії конвергенції (питання зближення двох протилежних суспільно-політичних систем – соціалізму і капіталізму)	О. Ланге, Т. Веблен, Дж. М. Кейнс, Ф. Тейлор, В. Ойкен	Руйнація уявлень про несумісність економічних систем, стирання економічних, соціальних, політичних та ідеологічних розбіжностей між цими системами і створення в майбутньому «змішаного суспільства», в якому будуть синтезовані всі кращі якості цих двох систем, запобігання розколу світу
60-і – 70-і рр. ХХ ст. Індустріалізація	Затвердження теорії конвергенції в межах парадигми «індустріального суспільства»	Дж. Гелбрейт, Р. Солоу, У. Ростоу, К. Поланьї, Г. Мюрдаль, А. Пігу, Р. Хайлбронер, Г. Маркузе, В. Ейхлер, Т. Парсонс, П. Друкер,	Обґрунтування спільних рис технологічного розвитку суспільства та доведення інституційної сумісності різних соціально-економічних систем
80-і – 90-і рр. ХХ ст. Ринковий соціалізм	Розвиток теорії конвергенції в руслі концепції «ринкового соціалізму»	Н. Арнольд, Р. Лейн, Дж. Ремер, С. Мур, Дж. Янкер, Дж. Лолер, Д. Швейкарт,	Формування переконань про неспроможність подальшого існування планової економіки без запровадження ринкових механізмів, інтеграція розподільчих і демократичних цілей соціалізму з ефективними спонукальними властивостями ринкової конкуренції
Кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст. Демократизація	Утвердження теорій перехідного періоду та «ринкової транзитології»	Ж. Фурастьє, Р. Арон, Я. Корнаї, Г. Попов, Л. Бальцерович, Г. Колодко, Л. Абалкін, В. Полтерович, Р. Капелюшников	Обґрунтування напрямів трансформації планової економіки в ринкову шляхом конвергенції інститутів
10-і рр. ХХІ ст. – по теперішній час Інформатизація	Виникнення нових теорій інформаційної та пост-інформаційної цивілізацій	Е. Тоффлер, С. Леш, Й. Масуда, П. Кастельс, П. Дракер, Ф. Вебстер, Д. Тапскотт, Г. Шуман, Д. Пінк, К. Грехем	Пояснення універсальності глобального світу та єдності його інформаційного простору; посилення актуальності інноваційного розвитку
	Утвердження та розвиток понять «знання економіка» та «цифрова економіка»	Ф. Махлуп, Л. Гохберг, Г. Клейнер, К. Фрімен, Р. Нельсон, Р. Лейн	Усвідомлення мінімізації або відсутності кордонів для носіїв інновацій, технологій та знань
	Розвиток теорій міжрегіонального та транскордонного співробітництва	С. Гарді, П. Ван Рун, Р. Вікерман, М. Бісон, Б. Хеттне, М. Кітінг, Н. Мікула, Р. Федан, Г. Харламова	Виявлення конвергентного потенціалу регіонів та галузей, усвідомлення необхідності об'єднання економічних систем

Джерело: доповнено на основі [30]

За даними, сформованими в таблиці, можна зробити висновки, що теорія конвергенції збагатилася низкою нових положень та концепцій, які відображають важливі зрушення в соціально-економічній системі на міжнародному, регіональному, локальному рівнях.

Сучасні наукові дослідження, які пов'язані з соціально-економічним аспектом конвергенції, спрямовані на:

- проблематику конвергенції економічних моделей країн (макрорівень) [31];
- конвергентно-орієнтований розвиток регіонів та галузей (мезорівень) [27];

- конвергентно-орієнтований розвиток підприємств та конвергентні підходи до управління підприємствами (мікрорівень) [32; 33].

Сутність концепції конвергентного розвитку в глобальному її розумінні, тобто на рівні економічних моделей країн, полягає у необхідності об'єднувати потенціал розвинутих та слаборозвинутих країн, а саме досліджувати питання залучення капіталу, який дозволить «слабким» країнам підвищувати вартість свого капіталу та швидше розвиватись. У країнах з нестачею капіталу або низькою її вартістю додаткові витрати капіталу приносять більший результат у вигляді зростання обсягу виробництва на душу населення, ніж ці ж додаткові витрати у розвинених країнах із високою вартістю капіталу. Проте конвергенція регіонів та галузей в економіці країн є більш популярною, незважаючи на можливості міжнародного поділу праці та стан економічної безпеки. Це пояснюється пріоритетним функціонуванням регіональних, фінансових, трудових, товарних, ресурсних та інших ринків за єдиними інституційними організаційними та адміністративними стандартами. Тобто глобальна міждержавна конкуренція на світовому ринку поступається регіональному співробітництву, як правило, через те, що регіональна економіка є більш гнучкою та відкритою до адаптації змін, які генеруються глобальним інформаційними, трудовими та іншими середовищами. На нашу думку, саме розвиток соціально-економічної конвергенції регіонів є головним стимулюючим фактором конвергентного розвитку підприємств. Застосування терміна «конвергенція» стосовно розвитку підприємств почалося на тлі прискорення розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі.

Узагальнене визначення поняття «конвергенція» у сучасні часи досить уніфіковане та трактується як процес сходження, зближення. Зокрема, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [34, с. 563] конвергенція трактується як «зближення, сходження, збирання в одній точці». У Логічному словнику-довіднику зазначено, що конвергенція – це зближення, сходження в ході еволюції ознак будь-яких різних за змістом об'єктів [35, с. 256].

Пропонуємо ранжувати існуючі трактування поняття «конвергенція» за трьома категоріями, які було розглянуто вище (таблиця 2). Таке ранжування дозволить визначити ступінь значущості просторових меж цього поняття, сформувати актуальність її для певних територій та узагальнити межі застосування в контексті інтеграції.

Таблиця 2 – Семантичний аналіз сутності поняття «конвергенція»

Фокус дослідження	Автори	Трактування поняття «конвергенція»
Макрорівень	А. Григор'єва, О. Безгласна [36]	Зближення на глобальному рівні принципів соціально-економічних механізмів суспільного життя за допомогою запозичення ідей, управлінських форм і технологій для підвищення ефективності національної економіки
	О. Рогач [31]	Зближення в показниках економічного розвитку між державами та (або) регіонами
	М. Заблоцький [37]	Процес руху у напрямі об'єднання
	І. Кондіус [38]	Термін, який використовується в економіці для позначення зближення різних економічних систем, економічної та соціальної політики різних країн
	Словник іншомовних слів [39]	Виникнення у різних місцях незалежно одне від одного схожих або однакових культурних чи соціально-економічних явищ під впливом загальних законів суспільного розвитку
	О. Джалілов [40]	Синхронізація основних макроекономічних параметрів, зумовлених структурою різних за рівнем розвитку економічних систем, що адаптуються до умов єдиної для всіх глобальної економічної системи
	Оксфордська енциклопедія економічної історії [41, с.129]	Процес скорочення «розриву» в рівнях життя між багатими та бідними країнами
	Л. Корольчук [42]	Зближення чи нівелювання різниці між різними економічними системами, економічною та соціальною політикою різних країн
	Авторське	Процес поступового зближення та інтеграції глобальних економічних систем, їх взаємозв'язку в контексті усусільнення виробництва та інтегрування у світовий економічний простір

Закінчення таблиці 2

Фокус дослідження	Автори	Трактування поняття «конвергенція»
Мезорівень	Л. Бенювська [43]	Зближення в часі рівня розвитку регіонів
	О. Рогач [31]	Зближення в показниках економічного розвитку між державами та (або) регіонами
	І. Вахович [43]	Сходження, уподібнення, яке використовується у різних науках для пояснення процесів зближення різних об'єктів та знаходження компромісів між ними
	І. Комарницький, В. Підгірна [44]	Інтеграційні процеси та аналіз конвергенції параметрів, які є індикаторами ефективності відтворювальної структури регіонального спектра національної економіки
	І. Святуха [45]	Взаємовплив і злиття технологій, коли на їх перетині виникають якісно нові результати науково-технічної діяльності
	А. Мельник [46]	Збалансованість структур економіки всередині регіонів, необхідність застосування системного підходу до розгляду регіону в контексті їх секторальної, технологічної, відтворювальної, галузевої, територіальної та зовнішньоекономічної структури і просторової, структурно-системної, організаційно-функціональної й управлінської трансформації
	Н. Мікула [47, с. 84]	Зосереджує дослідження на конвергентності регіонів як всередині країни, так і прикордонних регіонів сусідніх країн, що формують транскордонний регіон, що є досить важливим в умовах інтеграційних процесів
Авторське	Процес вирівнювання диспропорцій та синхронізації функціонування систем регіонального простору шляхом наближення та взаємопідтримки пріоритетних галузей економіки	
Мікрорівень	І. Вахович [44]	Сходження, уподібнення, яке використовується у різних науках для пояснення процесів зближення різних об'єктів та знаходження компромісів між ними
	Авторське	Зближення параметрів суміжних галузей підприємств, що відбувається в процесі формування спільних методів, способів та механізмів і сприяє підвищенню конкурентоспроможності та зменшенню диференціації їх економічного розвитку

Джерело: систематизовано авторами

Переважає більшість дослідників використовують конвергенцію з огляду на глобальні масштаби та світовий простір, проте, на думку автора, саме регіональна економічна конвергенція має достатньо великий шанс до реалізації та за темпами зростання є більш успішною, ніж процес зближення економік різних країн. Варто зауважити, що саме регіони однієї країни мають схожі територіальні, економічні, політичні та соціальні ознаки, що уможливує розгляд процесу їх зближення за різними ознаками. Якщо ми говоримо про країни та їх зближення, то, по-перше, цей процес є довготривалим та має ризик не «встигнути» за постійними технологічними та глобалізаційними змінами, оскільки кожна окрема країна перебуває у своєму технологічному укладі, а по-друге, існує низка ознак, за якими зближення економік певних країн є мало можливим або частковим і, як результат, очікуваного вирівнювання рівня розвитку економік країн досягти буде достатньо важко. Тому, з огляду на позиції розглянутих дослідників, вважаємо доцільним та результативним вивчення процесів економічної конвергенції з погляду зближення рівнів регіонального розвитку.

Висновки. Теоретичні засади дослідження конвергенції сталого розвитку регіонів дозволили виокремити суть регіональної конвергенції розвитку соціально-економічної системи, визначити періодизацію становлення теорій регіонального розвитку, обґрунтувати конвергентні та дивергентні явища, що є передумовою дослідження дезінтеграційних процесів в Україні та формування платформи для подальшого визначення напрямів системного розвитку регіонального простору.

Список використаних джерел

1. Регіональне управління: підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2014. 740 с.
2. Heckscher E. F. The effect of foreign trade on distribution of income. *Blakiston Series of Republished Articles on Economics*. 1919. № 4. P. 386.

3. Ohlin B. *Interregional and international trade*. Cambridge Mass.: Harvard University Press, 1933. P. 174–187.
4. Stolper W. F., Samuelson P. A. Protection and real wages. *The Review of Economic Studies*. 1941. Vol. 9, № 1. P. 58–73.
5. Solow R. M. A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 1956. Vol. 70, № 1. P. 65–94.
6. Wicksell K., Clark J. B., Hobson J. A. The distribution of wealth. A theory of wages, interest and profits. *Ekonomisk Tidskrift*. 1902. Vol. 4. P. 85–90.
7. Гальчинський А. С. Конвергентний ринок – методологія перспективи. *Економіка України*. 2014. № 1 (626). С. 4–20.
8. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник / С. І. Дорогунцов, Т. А. Заяць, Ю. І. Пітюренко та ін.; за заг. ред. С. І. Дорогунцова. Київ: КНЕУ, 2005. 988 с.
9. Siebert H. *Regional economic growth theory and policy*. Scranton, 1969. 1223 p.
10. Hamel G., Prahalad C. K. *Competing for the future*. Harvard Business Publishing, 1994. URL: <https://hbr.org/1994/07/competing-for-the-future>
11. Porter M. *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: The Free Press, 1985. 592 p.
12. Porter Michael E. *The competitive advantage of nations*. New York: Free Press, 1990.
13. Gordon I. R. The cyclical sensitivity of regional employment and unemployment differentials. *Regional Studies*. 1985. Vol. 19, № 2. P. 95–110.
14. Сторонянська І. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку. Львів: ІРД НАН України, 2009. 392 с.
15. Borts G. H., Stein J. L. *Economic growth in a free market*. N.Y.: Columbia Univ. Press, 1964.
16. Білорус О. Економічна глобалістика. Світ-система глобалізму. Київ: Ун-т «Україна», 2016, 536 с.
17. Лукашин Ю., Рахлина Л. Производственные функции в анализе мировой экономики. *Мировая экономика и международные отношения*. 2004. № 1. С. 17–19.
18. Семів Л. К. Регіональна політика: людський вимір: монографія. Львів: ІРД НАНУ, 2004. 392 с.
19. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні: кол. монографія / за ред. д-ра екон. наук Скрипниченко М. І.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2015. 544 с.
20. Giesch H. Aspects of growth structural change and employment – A. Schumpeterian perspective. *Weltwirtschaftliches Archiv*. 1979. Band 115. Heft. 4.
21. Дегтярьова І. Теорії регіонального розвитку та їх еволюція як основа сучасного регіонального управління. *Вісник НАДУ*. 2010. № 4. С. 141–148.
22. McCombie J., Pugno M., Soro, B. Productivity growth and economic growth: Essays on Verdoorn's law, Houndmills: Palgrave, Setterfield M. A model of Kaldorian traverse: cumulative causation, structural change and evolutionary hysteresis. Chapters in: Mark Setterfield, Ed. *The Economics of Demand-Led Growth*, ch. 12, Edward Elgar Publishing, 2002.
23. Kuznets S. *Population, capital, and growth: Selected essays*. New York: Norton, 1973.
24. Abramovitz M. Catching up, forging ahead, and falling behind. *The Journal of Economic History*. Cambridge University Press, 1986. Vol. 46 (2). P. 385–406.
25. Gerschenkron A. Economic backwardness in historical perspective. In Bert F. Hoselitz, ed. *The progress of underdeveloped areas*. Chicago: University of Chicago Press, 1952. P. 3–29.
26. Харламова Г. О. Ефекти конвергенції / дивергенції в інвестиційному кліматі регіонів України. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 6 (96). С. 183–190.
27. Варбот Ж. Ж., Журавлев А. Ф. Краткий понятийно-терминологический справочник по этимологии и исторической лексикологии. URL: http://etymolog.ruslang.ru/doc/etymology_terms.pdf
28. Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія: монографія. Київ: КНЕУ, 2008. 272 с.
29. Куцаб-Бонк К. Конвергенція у соціально-економічному просторі транскордонного регіону в умовах європейської інтеграції: дис... д-ра екон. наук: 08.00.05. Львів, 2017. 392 с.
30. Конвергенція економічних моделей Польщі та України: монографія / Д. Лук'яненко, В. Чужиков, М. Вожняк та ін.; за наук. ред. Д. Лук'яненка, В. Чужикова, М. Вожняк. Київ: КНЕУ, 2010. 719 с.
31. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 7–22.
32. Хазанова Д. Л. Повышение качества телекоммуникационной продукции на основе конвергентного подхода. *Экономические науки*. 2012. Вып. 87. С. 56–64.
33. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
34. Цалін С. Д. Логічний словник-довідник. Харків: Факт, 2006. 383 с.
35. Григорьева А. В., Безгласная Е. А. Конвергенция экономического развития национальных экономик в условиях глобализации. URL: <http://econf.rae.ru/pdf/2011/12/813.pdf>

36. Заблоцький М. Б. Фінансово-ринкові регулятивні засади конвергенції національних і регіональних інтересів. *Регіональна економіка*. 2013. № 2. С. 148–157.
37. Кондіус І. С. Економіко-математичні засади прогнозування рівня конвергенції регіонів. *Фінансовий простір*. 2014. № 1. С. 74–79.
38. Словник іншомовних слів. URL: <http://www.ex.ua/12001824>
39. Джалілов О. О. Економічна конвергенція як показник інтегрованості країн. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 3 (50). Ч. 2. С. 132–139.
40. The Oxford encyclopedia of economic history: Human capital – Mongolia. Vol. 3. Oxford University Press, 2003. 359 p.
41. Корольчук Л. В. Економічна конвергенція регіонів як необхідна умова поглиблення процесів активізації транскордонного співробітництва. *Економічний форум*. 2012. № 3. С. 192–196.
42. Беновська Л. Я. Оцінка конвергентного розвитку регіонів України. *Економічні науки. Серія: Регіональна економіка*. 2013. Вип. 10. С. 5–11.
43. Вахович І. М., Ропотан І. В. До питання обґрунтування сутності регіональної конвергенції сталого розвитку. *Економічний форум*. 2013. № 4. С. 50–55.
44. Комарницький І. Ф., Підгірна В. Н. Теоретичні основи конвергенції країнових моделей в умовах глобалізації світового господарства. URL: http://bsfa.edu.ua/files/konf_november/komarnyzkyj_pidhirna.pdf
45. Святуха І. А. Конвергенція знань, технологій та суспільства, як необхідна умова прогресу людства у ХХІ ст. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*. 2016. № 137. С. 104–107.
46. Мельник А. Структурні дисбаланси розвитку економіки регіонів України. *Журнал європейської економіки*. Березень 2012. Т. 11 (№ 1). Видання Тернопільського нац. екон. ун-ту. С. 115–137.
47. Мікула Н. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: монографія. Львів: Ліга Прес, 2009. 436 с.

References

1. Kovbasyuk, V., Vakulenko, V., Orlatogo, M., Eds. (2014), *Regional management: textbook*, NADU, Kyiv, Ukraine, 740 p. [in Ukrainian].
2. Heckscher, E. F. (1919), "The effect of foreign trade on distribution of income", *Blakiston Series of Republished Articles on Economics*, no. 4, p. 386.
3. Ohlin, B. (1933), *Interregional and international trade*, Harvard University Press, Cambridge Mass., USA, pp. 174-187.
4. Stolper, W. F., Samuelson, P. A. (1941), "Protection and real wages", *The Review of Economic Studies*, vol. 9, no. 1, pp. 58-73.
5. Solow, R. M. (1956), "A contribution to the theory of economic growth", *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 70, no. 1, pp. 65-94.
6. Wicksell, K., Clark J. B., Hobson J. A. (1902), "The distribution of wealth. A theory of wages, interest and profits", *Ekonomisk Tidskrift*, vol. 4, pp. 85-90.
7. Galchynsky, A. S. (2014), "Convergent market – methodology of perspective", *Ekonomika Ukrainy*, no. 1 (626), pp. 4-20 [in Ukrainian].
8. Doroguntsov, S. I., Zayats, T. A., Pityurenko, Yu. I. et al. (2005), *Location of productive forces and regional economy: textbook*, Doroguntsov S. I., Ed., KNEU, Kyiv, Ukraine, 988 p. [in Ukrainian].
9. Siebert, H. (1969), *Regional economic growth theory and policy*, Scranton, USA, 1223 p.
10. Hamel, G., Prahalad C. K. (1994), "Competing for the future", Harvard Business Publishing, available at: <https://hbr.org/1994/07/competing-for-the-future>
11. Porter, M. (1985), *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*, The Free Press, New York, USA, 592 p.
12. Porter, Michael E. (1990), *The competitive advantage of nations*, Free Press, New York, USA.
13. Gordon, I. R. (1985), "The cyclical sensitivity of regional employment and unemployment differentials", *Regional Studies*, vol. 19, no. 2, pp. 95-110.
14. Storonyanska, I. (2009), *Interregional integration processes in Ukraine: Trends and prospects of development*, IRD NANU Ukraine, Lviv, Ukraine, 392 p. [in Ukrainian].
15. Borts, G. H., Stein J. L. (1964), *Economic growth in a free market*, Columbia Univ. Press, N.Y., USA.
16. Bilorus, O. (2016), *Economic globalism. The world system of globalism*, Un-t "Ukraina", Kyiv, Ukraine, 536 p. [in Ukrainian].
17. Lukashin, Yu., Rakhlina, L. (2004), "Production functions in the analysis of the world economy", *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniya*, no. 1, pp. 17-19 [in Russian].
18. Semiv, L. K. (2004), *Regional policy: The human dimension: monograph*, IRD NANU, Lviv, Ukraine, 392 p. [in Ukrainian].

19. Skripnichenko, M. I., Ed. (2015), *Models of identification of macroeconomic imbalances in Ukraine*: col. monograph, Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 544 p. [in Ukrainian].
20. Giesch, H. (1979), "Aspects of growth structural change and employment. A Schumpeterian perspective", *Weltwirtschaftliches Archiv*, Band 115, Hen. 4.
21. Dehtiarova, I. (2010), "Theories of regional development and their evolution as the basis of modern regional governance", *Visnyk NADU*, no. 4. pp. 141-148 [in Ukrainian].
22. McCombie, J., Pugno, M., Soro, B. (2002), *Productivity growth and economic growth: Essays on Verdoorn's law*, Palgrave, Houndmills, UK, Setterfield, M., "A model of Kaldorian traverse: cumulative causation, structural change and evolutionary hysteresis", Chapters, in: Mark Setterfield (ed.), *The Economics of Demand-Led Growth*, ch. 12, Edward Elgar Publishing, UK.
23. Kuznets, S. (1973), *Population, capital, and growth: Selected essays*, Norton, New York.
24. Abramovitz, M. (1986), "Catching up, forging ahead, and falling behind", *The Journal of Economic History*, Cambridge University Press, vol. 46 (2), pp. 385-406.
25. Gerschenkron, A. (1952), "Economic backwardness in historical perspective", in Bert F. Hoselitz, ed., *The progress of underdeveloped areas*, University of Chicago Press, Chicago, USA, pp. 3-29.
26. Harlamova, G. (2009), "Effects of convergence / divergence in the investment climate of the regions of Ukraine", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6 (96), pp. 183-190 [in Ukrainian].
27. Varbot, Zh. Zh., Zhuravlev A. F. "A brief conceptual and terminological reference book on etymology and historical lexicology", URL: http://etymolog.ruslang.ru/doc/etymology_terms.pdf [in Russian].
28. Chuzhykov, V. I. (2008), *Global regionalism: history and modern methodology*: monograph, KNEU. Kyiv, 272 p. [in Ukrainian].
29. Kutsab-Bonk, K. (2017), *Convergence in the socio-economic space of the cross-border region in terms of European integration*: dissertation: 08.00.05, Lviv, 392 p.
30. Lukyanenko, D., Chuzhykov, V., Vozhnyak, M. (2010), *Convergence of economic models of Poland and Ukraine*: monograph, D. Lukyanenko, V. Chuzhykov, M. Vozhnyak, Eds. KNEU, Kyiv, 719 p. [in Ukrainian].
31. Geets, V. M. (2016), "Economy of Ukraine: key issues and prospects", *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1, pp. 7-22 [in Ukrainian].
32. Hazanova, D. L. (2012), "Improvement of the quality of telecommunications products based on a convergent approach", *Ekonomicheskie nauki*, iss. 87, pp. 56-64 [in Russian].
33. *Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250.000 words* (2005), V. T. Busel, Comp. and Ed., Perun, Kyiv; Irpen, Ukraine, VIII, 1728 p. [in Ukrainian].
34. Tsalin, S. D. (2006), *Logical dictionary-reference*, Fakt, Kharkiv, Ukraine, 383 p. [in Ukrainian].
35. Grigorieva, A. V., Bezglasnaya, Ye. A. "Convergence of economic development of national economies in the context of globalization", available at: <http://econfr.uae.ru/pdf/2011/12/813.pdf> [in Russian].
36. Zablocki, M. B. (2013), "Financial and market regulatory principles of convergence of national and regional interests", *Rehionalna ekonomika*, no. 2, pp. 148-157 [in Ukrainian].
37. Condius, I. S. (2014), "Economic and mathematical principles of forecasting the level of convergence of regions", *Finansovyi prostir*, no. 1, pp. 74-79 [in Ukrainian].
38. "Dictionary of foreign words", available at: <http://www.ex.ua/12001824> [in Ukrainian].
39. Jalilov, O. O. (2013), "Economic convergence as an indicator of country integration", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen.*, iss. 3 (50), part 2, pp. 132-139 [in Ukrainian].
40. *The Oxford encyclopedia of economic history: Human capital– Mongolia* (2003), vol. 3, Oxford University Press, 359 p.
41. Korolchuk, L. V. (2012), "Economic convergence of regions as a necessary condition for deepening the processes of intensifying cross-border cooperation", *Ekonomichnyi forum*, no. 3, pp. 192-196 [in Ukrainian].
42. Benovska, L. Ya. (2013), "Assessment of convergent development of the regions of Ukraine", *Ekonomichni nauky. Seriya: Rehionalna ekonomika*, iss. 10, pp. 5-11 [in Ukrainian].
43. Vakhovych, I. M., Ropotan, I. V. (2013), "To the question of substantiation of the essence of regional convergence of sustainable development", *Ekonomichnyi forum*, no. 4, pp. 50-55 [in Ukrainian].
44. Komarnytsky, I. F., Pidhirna, V. N., "Theoretical foundations of convergence of country models in the context of globalization of the world economy", available at: http://bsfa.edu.ua/files/konf_november/komarnykyj_pidhirna.pdf [in Ukrainian].
45. Svyatukha, I. A. (2016), "Convergence of knowledge, technology and society as a necessary condition for human progress in the XXI century", *Visnyk KhNU im. V. N. Karazina*, no. 137, pp. 104-107 [in Ukrainian].
46. Melnyk, A. (2012), "Structural imbalances in the development of the economy of the regions of Ukraine", *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, vol. 11 (no. 1). Publication of Ternopil National University of Economics, pp. 115-137 [in Ukrainian].
47. Mikula, N. (2009), *Problems of development of cross-border cooperation of Ukraine in the conditions of the enlarged EU*: monograph, Liga Press, Lviv, Ukraine, 436 p. [in Ukrainian].

O. V. Yakusheva, A. S. Pavlovska

EVOLUTION OF CONVERGENCE THEORY IN THE CONTEXT OF INTEGRATION OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEM OF REGIONS

Theoretical phenomena about the essence, forms and nature of regional development are constantly expanding and improving. The generally accepted basis of regional economy is the concept of regional development, which is divided into two opposing theories: representatives of the first theory advocate the possibility of convergent regional development, those of the second theory insist on the divergence of levels of regional development. If representatives of the first theory insist on the need to unite and bring economies together, representatives of the divergence see the effective economic development of regions in concentrating all resources in potentially developed areas. The vast majority of researchers use convergence in terms of global scale and global space, but according to the author, it is regional economic convergence that has a good chance of realization and growth rate more successful than the process of convergence of different countries' economies. It is worth noting that the regions of one country have similar territorial, economic, political and social characteristics, which allows us to consider the process of their convergence on different grounds. If we talk about countries and their rapprochement, then, firstly, this process is long-term and risks not "catching up" with constant technological and global changes, as each country is in its own technological structure, and secondly, there are a number of signs according to which the convergence of the economies of certain countries is unlikely or partial, and as a result, the expected equalization of the level of development of economic economies will be difficult to achieve. Therefore, taking into account the positions of the considered researchers, we think it expedient and effective to study the processes of economic convergence in terms of convergence of levels of regional development.

Keywords: *convergence, divergence, theory of regional development, evolution, rapprochement, integration.*

Стаття надійшла до редакції 04.04.2022

DOI 10.24025/2306-4420.64.2022.255806

Якушева О. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки та управління, Черкаський державний технологічний університет

e-mail: o.yakusheva14@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4849-0323

Yakusheva O. V., Ph. D. in Economics, Docent, Associate Professor at the Department of Economics and Management, Cherkasy State Technological University

Павловська А. С., д-р екон. наук, професор, професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування, Черкаський державний технологічний університет

e-mail: annasuray0@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7496-4035

Pavlovska A. S., D. in Economics, Professor, Professor at the Department of Management and Business administration, Cherkasy State Technological University